

Міністерство освіти і науки України

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

Національний педагогічний університет
ім. М.П. Драгоманова

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ
(педагогічні науки)**

Збірник наукових праць

Випуск 14

Кам'янець-Подільський
„Медобори-2006”
2019

<http://aqce.com.ua/>

Actual problems of the correctional education

5. Konoplyasta S.Yu., Sak T.V. Lohopsylolohiya: navch. posib. / Konoplyasta, T. Sak; za red. M.K. Sheremet. – K.: Znannya, 2010. – 293 s.
6. Kozyavkyn V. Y. Detskiye cerebral'nye paralychi: medyko-psichologicheskiye problemy / V. Kozyavkyn, I. Shestopalova, B. Podkorotov. L."vov: Medycyna. – 1999. – 246 s. 7. Martynuk V. Minimal'naya mozgovaya dysfunktsiya: navchal'nyy posibnyk / V. Martynuk, S. Zinchenko. – K.: Intermed. – 2011. – 167 s. 8. Mastyukova E. M. Fizicheskoe vospitanie detey cerebral'nym paralizom. Mladcheneskiy, ranniy u doshkol'nyy vozrast / E. M. Mastyukova. - M.: Prosveshchenye. - 1991. – 160 s. 9. Myronova N. Pedahohichna dopomoha dytuti rani "oho viku z osoblyvostimy psichofizichnogo rozvitu [Tekst] / S. Myronova // Vykhovatel'-metodyst doshkol'noho zakladu Shhomisachchynj specializovanj zhurnal. - 2011. - № 5. - S. 65-73. 10. Pryxod'ko O. H. Ramnyaya pomoshh' detym s dyhyatel'noj patologijy perwyu hodju zhizny: Metodicheskoye posobye / O. Pryxod'ko - SPb: KARO. - 2006. - 112 s. 11. Yakovenko A. O. Shkil'na intereraciyu yak neobixidnist' orhanizaciyi suchasnoho osvint'oho procesu. / A. Yakovenko. // Naukovyy chasopsys Nacional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 19: Korekciyna pedahohika ta special'na psycholohiya. - 2014. - № 26. - S. 278-282.

Received 12.03.2019
Accepted 12.04.2019

УДК 376(477):37.014|316.6(043.3)
DOI 10.32626/2413-2578.2019-14.302-313

T.B. Скрипник
dr.skrypnyk@gmail.com

**СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ
МІЖДИСІПІЛІНАРНОГО КОМАНДНОГО СУПРОВОДУ
В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ**

Відомості про автора: Скрипник Тетяна, доктор психологічних наук, професор кафедри спеціальної психології, корекційної та інклузивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, м.Київ, Україна. Коло наукових інтересів: системна допомога дітям з аутизмом, стандарти психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами міждисциплінарного командою. E-mail: dr.skrypnyk@gmail.com

© Скрипник Т.В.

302

<http://aqce.com.ua/>

Актуальні питання корекційної освіти

Contact: Tetiana Skrypnyk, Doctor of Psychology, Professor of the Department of Special psychology and inclusive education. [Institute of Human Sciences](#) of Borys Grinchenko Kyiv University.

Скрипник Т.В. Специфика реалізації міждисциплінарного командного супроводу в інклузивному освітньому середовищі України. Статтю присвячено питання впровадження ефективного міждисциплінарного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти. Центральне місце у статті займає характеристика сущності різних складників процесу супроводу у порівняльному аспекті: у США (штат Вірджинія) та Україні. Викремлено такі складники процесу командного супроводу як склад команди, призначени керівники, позиція батьків, коло завдань, цілі, формат взаємодії, реалізація освітнього процесу, головний документ для цілостності команди супроводу, ступінь її самостійності, програми діяльності. У результаті порівняння автором робиться висновок, що нинішній стан командного супроводу дітей з ООП в Україні є фрагментарним, непродуманим та заформалізованим, що призводить до недіяльності педагогів надавати дітям з ООП послідовну цілеспрямовану підтримку у форматі міждисциплінарного командного супроводу. На підлітунт міжнародного та власного досвіду у статті розкрито шляхи побудови послідовного та лінгвістичного процесу міждисциплінарного командного супроводу дітей з ООП в інклузивному освітньому просторі. Так, йдеться про: 1) нове розуміння інклузії як ресурсу для створення інклюзивного, розвиваючого для всіх освітнього середовища; 2) необхідність відходу від формалізму у питаннях командного супроводу, що передбачає наявність справжнього координатора, перегляду основ цінностей вчителя та асистента вчителя, а також розроблення індивідуальної програми розвитку, що ґрунтується на визначеннях командою супроводу SMART-цілях; 3) особливий формат підвищення компетентності фахівців закладів освіти завдяки послідовному експертному коучингу.

Ключові слова: міждисциплінарний командний супровід, особливі освітні потреби, SMART-цілі, координатор команди супроводу.

Скрипник Т.В. Специфика реалізації міждисциплінарного командного супроводження в інклузивній образовательной среде Украины. Статья посвящена вопросу внедрения эффективного міждисциплінарного командного супровождения детей с особыми образовательными потребностями в образовательных учреждениях. Центральное место в статье занимает характеристика сущности различных составляющих этого процесса в сравнительном аспекте: особенности внедрения командного супровождения в США (штат Вирджиния) и Украине. Выделены следующие составляющие процесса командного супровождения: состав команды, руководители, позиция

303

родителів, круг задач, цели, формат взаємодії, реалізація образовального процесса, головний документ для діяльності команди супроводження, степень самостійності команди, програми вмешаності в контексті процесу супровождения. В результаті сравнення автором ділиться вывод, що сучасну положення командного супровождения дітей з ООП в Україні являється фрагментарним, непродуманим і формалізованим, що приводить до неспособності педагогів надавати дітям з ООП постійної целеванірованої підтримки в форматі межиспцилінарного командного супровождения. На основі міжнародного і собственного опыта ми розкрываем в статті путь розвитку постійного і ефективного процессу межиспцилінарного командного супровождения дітей з ООП в інклюзивному образовальному просторі. Так, реч ідею: 1) новому розумінню інклузії як ресурса для створення яркої, інтересної, розвиваючої для всіх образовальної середньоти; 2) необхідності уходу від формалізму в вопросах командного супровождения, що предусматривает наличія насташого координатора, пересмотр основ сотрудничества учителя та асистента учителя, педагогів та родителей, а також разработка індивідуальних програм розвитку індивідуальної образовальної программи, основаної на определенных командой супровождения SMART-целях; 3) осбом формате повышение уровня компетентності специалистов образовательных учреждений благодаря постійному експертному коунінгу.

Ключові слова: межиспцилінарне командное супровождение, особые образовательные потребности, SMART-цели, координатор команды супровождения.

Skrypnyk T. Specificity of implementation interdisciplinary command support in the inclusive educational environment of Ukraine. The article is devoted to the implementation of effective multidisciplinary team support for children with special educational needs (SEN) in educational institutions. The central place in the article is taken by the characteristic of the essence of the various components of this process in a comparative aspect: the features of the realization of command support in the USA (Virginia) and Ukraine. The following components of the team support process are highlighted: the composition of the team, the leaders, the position of the parents, the range of tasks, goals, interaction format, implementation of the educational process, the main document for the activities of the IEP team, the degree of team's independence, intervention programs in the context of the support process. As a result of the comparison, the author concludes that the existing position of command support for children with SEN in Ukraine is fragmentary, ill-considered and formalized, which leads to the inability of teachers to provide children with SEN with consistent targeted support in the format of multidisciplinary team support. Based on international and our own

experience, we reveal in the article the ways to develop a consistent and effective process of multidisciplinary team support for children with SEN in an inclusive educational space. So, it is about: 1) a new understanding of inclusion as a resource for creating a bright, interesting, developing for all educational environment; 2) the need to avoid formalism in team support issues, which implies the presence of a real coordinator, a review of the basis of cooperation between the teacher and teacher assistant, teachers and parents, as well as the development of an individual development program (IEP) based on the SMART goals defined by the support team; 3) a special format of raising the level of competence of specialists of educational institutions through available expert coaching. The fruitful methodological potential of successful inclusive education, implemented abroad (available in the English language), makes it possible to create the precedents of a competent, purposeful and consistent (favorable for the development and support of all its participants) inclusive educational process in any educational institution. The decisive factor is the ability of specialists to work in the format of team interaction (both among themselves, with parents and children) and to carry out a full-fledged psycho-pedagogical support for a child with SEN. It is about the ability to create conditions for free and appropriate educational process, which is fixed in the IEP with SMART goals and the system of evaluation and monitoring of the results.

Key words: multidisciplinary team support, special educational needs, SMART goals, coordinator of the IEP team.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Успіх інклюзивного навчання залежить від багатьох чинників, серед яких важливі місце займає технологічність впровадження командного супроводу [2; 4; 6; 7; 9]. Питанням змісту та алгоритму впровадження процесу супроводу дітей з особливими освітніми потребами (ООП) опікувались дослідники різних країн (С. Гайдукевич, Т. Лорман, Дж. Лупарт, Н. Семаго, Д. Харві та ін.). Досвід зарубіжних країн знайшов втілення у методичних розробках українських фахівців, якими напрацьовано матеріали, що дають можливість ефективно готувати та підвищувати рівень компетентності фахівців з інклюзивного навчання (О. Мартинчук, С. Миронова, Ю. Найді, Н. Софій та ін.).

В англомовних статтях останніх років питання кваліфікованого супроводу дітей з ООП в освітньому просторі подається з ретельним обрученням чинників успіху, наприклад: щодо таких ефективних інклюзивних стратегій, як спільні викладання [10], узгодженості учасників команди у постановці цілей, шляхах їх реалізації та моніторингових процесах [9], а також – щодо створення розвивального середовища для всіх учасників освітнього процесу [8].

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що у багатьох країнах вже протягом декількох десятиріч та впроваджується успішна взаємодія у

межах командного супроводу дітей з ООП в освітньому просторі України спостерігається недостатнє розуміння сутності інструментальності формату такої роботи, а також тих чинників, які зумовлюють її успіх.

Мета статті – подати чіткі орієнтири щодо змісту та алгоритму діяльності міжиспцилінарної команди супроводу дітей з ООП, спрямуються на успішному міжнародному досвіді²⁹ та англомовних позитивного зрушення у наявній роботі команд супроводу в українському інклюзивному освітньому просторі.

Вислайд основного матеріалу. Нижче ми представляемо порівняльний аналіз уявлення про команду супроводу (таблиця 1), можна знайти в Українському нормативно-правовому і навчальному методичному забезпеченні інклюзивної освіти, і наші узагальнені пропозиції щодо створення команди супроводу на основі власного досвіду³⁰ та англомовних розробок: у числових відео-матеріалах, популярних і наукових статтях, посібниках, монографіях, сайтах тощо.

Принципові відмінності у розумінні сутності команди супроводу та алгоритму її діяльності (Україна-США)

Український досвід	Досвід США
Склад команди супроводу	
Представник адміністрації, вчитель (вчител), асистент вчителя, інші фахівці школи, батьки. Серед зачленених фахівців: медичний практик закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти інклюзивно-ресурсного центру, системи соціального захисту населення, служби у справах дітей	Батьки (!), вчитель загальної освіти та вчитель спеціалізованої освіти, фахівці школи, представник адміністрації школи, сама дитина (!); запрошенні фахівців, які займаються з дитиною її межами закладу освіти; експерти, які вважають за потребу вести у групі
Керівництво командою супроводу	Координатором команди супроводу є один з учасників команди (у більшості випадків – вчитель спеціалізованої освіти). Представник адміністрації можуть бути присутні на засіданнях команди, але як члени колективу, а не керівники.
Роль батьків у команді супроводу	Виразильна. Ставлення до них як до рівноправних партнерів щодо впровадження освітнього процесу для дитини: і на етапі продумування особливостей його змісту та передбігу, на етапі його реалізації, моніторингу, впровадження наступності. Розроблено технології налагодження реального

²⁹ Автор статті брала участь в інтенсивному навчанні протягом місяця за програмою USAID «Розвиток інклюзивної освіти» в США (штат Вірджинія).

Коло завдань команди супроводу	партнерства з батьками
Нір інформації про стан розвитку дитини, визначення напрямків психокогнітивних послуг, розроблення ІПР; видання методичної підтримки педагогичним практиківм закладу освіти та організації інклюзивного навчання; переведення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітніх середовищах; проведення консультаційної роботи з батьками дітей з ООП щодо особливостей їх розвитку, навчання та виховання; проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти перед педагогичним практиком; відповідність дітей з ООП засадам ідеї його формування дружного та непередбаченого ставлення до дітей з ООП	Головна місія команди – створення і впровадження індивідуальної освітньої програми (ІЕР) ³¹ . Команду супроводу називають «ІЕР-тим», а засідання команди – «ІЕР meeting». Логіка роботи цієї команди визначена: 1) колегіальне вивчення стану розвитку дитини та її актуальних потреб; 2) розроблення ІЕР, де чітко вписано: а) над чим мають працювати всі разом у команді (а також – кожний учасник) для досягнення актуальних цілей; б) необхідні умови та засоби для якісного освітнього процесу дитини; в) план переходу на новий шабель освітнього процесу; 3) реалізація ІПР з опорою на дані моніторингу, що здійснюють учасники команди та періодичного оцінювання динаміки розвитку дитини (що здійснює психолог) як підстави для формулювання нових цілей [9].
Постановка цілей	Постановка цілей
Виключно навчальні цілі, що демонструють наступу: у нормативно-правовому полі не визначено колегіальної цілеспрямованої роботи над покращенням здатності дітей з ООП до вилятії з розкриттям їхніх ресурсів	Колегіальне формулювання SMART-цілей як сервісна індивідуальної освітньої програми та найголовніша запорука успіху команди супроводу, адже саме ці цілі вимірювані, вимірювані, визначені у часі цілі відображають етапи долиння бар'єрів на шляху до якісної освіти дітей з ООП
Формат взаємодії команди	Постановка цілей
Мультидисциплінарна взаємодія як важливість різного профілю фахівців, які опиуються дитиною з ООП за відсутністю координатора і незалежно один від одного, без взаємодії та перетину професійних меж: брак спільніх цілей, нисти, особливостей організації процесу надання послуг. За дверима свого вібінету кожний з фахівців робить те, що вимагає за потреби, і це не ставляємимося вимінами обговорювання, опрацювання угоджених позицій, колегіального визначення завдань та розподілу зусил	Міждисциплінарна взаємодія як продуманість та повна узгодженість у наданні послуг дитині з ООП на кожному етапі процесу супроводу: оцінці стану розвитку, підготовці до засідання та його проведення; розроблення SMART-цілей, створення безперешкодних умов в інклюзивному освітньому просторі (у відповідності до особливих потреб дитини); проведення занять з дитиною (з урахуванням поставлених цілей та завдань її розвитку); моніторинг динаміки розвитку дитини; поетапне коригування

³⁰ The Individualized Education Program (IEP) – головний документ для освітнього процесу дитини з ООП у США.

поязані з тими складнощами, з якими стикається вчитель (вихователь) і не передбачають наступні поєднаних кроків у розвитку дитини.	переключаються на іншу діяльність, мати тривалу працездатність, зосередженні уяві тощо. Це передбачає гибкість програми втручання у відповідності до особливостей динаміки розвитку дитини.
--	---

Як ми бачимо, наявний стан командного супроводу дітей з ООП в Україні – є недостатньо продуманим та заформалізованим. Не приходить до недлітній педагогів надавати дітям з ООП послідовну цілеспрямовану підтримку у форматі міждисциплінарного командного супроводу.

Нові орієнтири щодо розбудови сучасного освітнього середовища в Україні вимагають опори на міжнародні практики, які вже декілька десятиріч засвідчують можливість послідовного успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах освіти разом зі здоровими дітьми.

Нижче подаємо своє бачення тих шляхів, які може здійснити будь-який український заклад освіти, який має намір налагодити ефективну діяльність міждисциплінарної команди супроводу дітей з ООП:

1. Розрізняти у перевагах інклюзивної практики; зrozуміти, що інклюзія – це не тільки обов'язок, який фахівці вимушені виконувати (щоб забезпечувати реалізацію приоритетного напряму сучасної освіти), а потужний ресурс для створення яскравого, цікавого, розвивального для всіх освітнього середовища.

2. Війти від формалізму, від відповідальності лише за вітність, від використання наявних формальних підходів та бездумного ставлення до представлених у нормативно-правових та методичних розробках орієнтирів. Кожна команда супроводу у межах своєї діяльності здійснює певні доповнення до того, що прописано у наявних нормативно-правових актах. Це стосується: а) складу команди (там'ято, запорукою успіху є наявність справжнього координатора участника команди супроводу, який разом з іншими фахівцями та батьками проходить кожну зуходину зупровідного процесу і розбирається у сильних сторонах дитини, її потребах, формулізує актуальні вимірювані цілі, знаходить на практиці шляхи впровадження визначених командою підходів, методів й засобів); б) супровідної документації, передусім ІПР. Необхідними доповненнями (хоч у форматі «додатків») мають стати: чітко вписані 2-3 нафактуальні SMART-цілі, які уможливлюють долинання діяльності бар'єрів на шляху до якісної освіти для неї; алгоритм діяльності кожного участника команди супроводу у напрямі їх досягнення; чіткі критерії, за якими вимірюється позитивна динаміка розвитку дитини як етап постановки нових цілей і нового порядку надання додаткових освітніх послуг (кількість годин та частоти проведення), зміна їх балансу протягом року у залежності від нових потреб дитини.

3. Підвищити рівень компетентності учасників командного супроводу. Учасники командного супроводу мають оволодіти інклюзивними технологіями і вміти узгоджено їх впроваджувати. Серед них необхідних технологій найважливішими, на наш розсуд, є такі, як: а) комплексне вивчення стану розвитку та особливих освітніх потреб дитини; формулювання цілей та розроблення у відповідності до них нововін позицій ІПР; б) адаптація дитини до освітнього середовища (в ідеалі – участь на етапі поступового переходу дитини із закладу дошкільної освіти до навчання у закладі загальної середньої освіти): наприклад діяльністю, етапи, методи та засоби, роль кожного учасника команди супроводу, критерії досягнення); в) підготовка освітнього середовища (технологія «Класний менеджмент»); г) спільні викладання («co-teaching»); д) проведення занять з дитиною з урахуванням визначених цілей та поставлених завдань її розвитку, а також – системний моніторингово-оцінювальний процес тощо. Слід також додати, що типове до сьогодення підвищення компетентності фахівців з питань інклюзивного навчання у форматі лекційно-семінарських заняття й тренінгів проводиться у штучних умовах і має вкрай низку ефективність. Навички педагогів співпроваджують у форматі міждисциплінарної (!) команди можливо тільки за наявності таких двох умов: а) коли педагоги будуть безпосередньо працювати як команда (без видріву від своєї професійної діяльності з реалізації психолого-педагогічного супроводу); б) за наявності поєднаного експертного коучингу, здійснення якого уможливлює, що фахівці і батьки поступово оволодівають майстерністю організації та покрокової грамотної реалізації процесу супроводу у режимі командної взаємодії.

Висновок. Незважаючи на усі прогалини інклюзивної освіти в Україні наявні нормативно-правове законодавство, перекладні матеріали, певні навчально-методичні розробки вітчизняних фахівців, а також – найменірно плідний методичний потенціал щодо успішного інклюзивного навчання, реалізований за кордоном, дають змогу створювати прецеденти грамотного, цілеспрямованого й поєднаного (спрятливого) для розвитку і підтримки усіх його учасників) інклюзивного освітнього процесу у будь-якому закладі освіти. Ниріальну при цьому є здатність фахівців працювати у форматі командної взаємодії та здійснювати повноцінну психолого-педагогічну підтримку дитині з ООП: створювати умови для відповідного і безперешкодного для неї освітнього процесу, що фіксується в індивідуальній програмі розвитку з чітко прописаними: зовнішніми ресурсами (можливості освітнього середовища), внутрішніми ресурсами (потенціал дитини, який треба розкрити завдяки цілеспрямованій корекційно-розвивальній роботі), а також обіцюючою й моніторингом отриманих результатів. Це може спонукати команду фахівців та батьків до перевізду і вдосконалення змісту, формату та алгоритму впровадження

між учасниками освітнього процесу, до якого долучено дитину з ООП, спільного ведення супровідної документації та співпраці з батьками.	цілей, умов навчання та виховання. Залучення батьків відбувається з огляду на спеціально розроблені стратегії [11].
--	---

Реалізація освітнього процесу в інклюзивному класі

Уроки готує та проводить вчитель: дас завдання, роздає необхідне обладнання, командає усмає дімі дітей, засуджує за провину, повторює ті чи інші правила й настановки. Так впроваджується авторитарна позиція вчителя, діти при цьому – виконавці. Посада «асистент вчителя» суперечлива. Незважаючи на те, що це – особа з вищою педагогічною освітою, вона має виконувати допоміжні (інколи приналежні) функції, що робить її позицію малоавторитарною як серед дітей, так і серед інших педагогів. Натомість, за певними положеннями, саме асистент вчителя має розробляти ІРР. Зрозуміло, що написані цим фахівцем не має нічого взаємного з іншими педагогами і їх роль координатора (якій є за певними методичними джерелами відводиться) є абсолютно недоречною. З першого до останнього класу будь-який учень може перервати перебіг уроку, коли йому треба в туалет, або поганасяє відчуття, або вин забув підручник тощо. Оскільки процес (типова ситуація) спрямований на розвиток наявних навичок і неінсценовані для дітей, які не люблять ходити до школи. Середовище застабілізоване, знособлене («бездушне», формальне). Типове явлення для педагогів – професійне вигорання.

Характеристика головного документу для діяльності команди супроводу
Вкрай недавній формат, що має бюрократичний характер: констатує необхідність здійснити з тим чи іншим фахівцем, місце, дату, періодичність здійснити, без зазначення змісту такої роботи. Відсутність конкретних, вимірюваних, актуальних, визначених у часі цілей. Не передбачено командної роботи, а тільки внесок окремо взятих фахівців. Не є і не може бути орієнтиром для роботи команди (розроблені тільки

діяльності).	Ступінь самостійності команди супроводу
--------------	---

залежність від інклюзивного ресурсного центру (ІРЦ):
 || корекційно-розвиткові послуги
 || ініціюються на підставі висновку ІРЦ;
 || організація інклюзивного навчання
 || здійснюється після консультивативної апомоти ІРЦ (адаптація, модифікація, циклічні навчально-методичні підходи);
 || фахівець ІРЦ бере участь у підготуванні;

|| здійснюють поточний та кінцевий моніторинг розвитку дитини, тому зміни в освітньому процесі дитини можливі

|| як після повторного обстеження дитини на певний термін (1-2 місяці), наприклад, до приватного центру, за гроши, які отримав заплачений освіти для відповідного і безперешкодного для неї освітнього процесу, що фіксується в індивідуальній програмі розвитку з чітко прописаними: зовнішніми ресурсами (можливості освітнього середовища), внутрішніми ресурсами (потенціал дитини, який треба розкрити завдяки цілеспрямованій корекційно-розвивальній роботі), а також обіцюючою й моніторингом отриманих результатів. Це може спонукати команду фахівців та батьків до перевізду і вдосконалення змісту, формату та алгоритму впровадження

Засідання команди супроводу

Літургій може не бути взагалі, або вони не мають регулярну основу. Якщо все ж таки існує, то частіше за все вони непорядна, погано організована, переважно відбувається на блакитнині. Підшвидше під тему і актуальну хвилю може відбуватися тільки під час скликання, батьків (тим більше саму дитину) частіше за все не вражают, відмінно. Типовий зміст зустрічі – обговорення вражень від взаємодії з дитиною, моякою, складкою, які виникнувають.

Програма зустрічання
 Із нормативно-правовими розробками є залежність з дитиною (як психолого-педагогічний вплив на стан розвитку) повністю зумовлені визначеними командою супроводу SMART-цілями та актуальними завданнями щодо її розвитку. Завдяки цьому стає зрозуміло, чому саме цими фахівцім і саме тими чи іншими напрямами здійснити треба зміни. Вся робота безпосередньо пов'язана з набуттям дитиною здатності повноцінно долучатися до освітнього процесу: витримувати емоційні та фізичні навантаження, виконувати інструкції, передачами) для дитини: вони не

Бібліографія

1. Гайдукевич С. Е. Средний подход в инклюзивном образовании // Инклюзивное образование: состояние, проблемы, перспективы. – Минск: Четыре четверти, 2007. – 34 с. 2. **Інклюзивна освіта**. Підтримка розміття у класі: практичний посібник. / [Tim Lorman, Dzhoan Deppeler, Devid Kharvil]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Parashyn I.S., 2010. – 296 с. 3. **Мартинчук О.В.** (2018) Актуалізація проблеми підготовки спеціалістів у галузі спеціальної освіти за діяльністю в інклюзивному освітньому просторі // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наукових праць. С. 74-83. 4. **Миронова С.Н.** (2011) Командний підхід до психолого-педагогічного супроводу дітей з вадами психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 14 (225), Ч. III, С. 108-111. 5. **Семаго Н.Я.** Інклюзивне образование: от методологической модели к практике // Психологическая наука и образование. №1, 2011 г. – С.51-59. 6. **Спільна викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали** /Укладач – Софій Н. З., – К.:ТОВ «Видавничий дім «Плейді», 2015. – 70 с. 7. **Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб.** / Укл. Т. Скрипник. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плейді», 2015. – 56 с. 8. **Akalin, S., Sucuo glu B.** (2015). Effects of Classroom Management Intervention Based on Teacher Training and Performance Feedback on Outcomes of Teacher-Student Dyads in Inclusive Classrooms. Educational sciences-theory & practice, 15/3, p. 739-758. 9. **Cavendish, W., Connor, D. J. & Rediker, E.** (2017) Engaging Students and Parents in Transition-Focused Individualized Education Programs. Intervention in School and Clinic. 52, 4, p. 228-235. 10. **Guisse, M., Habib M., Thiessen, K., Robbins A.** (2017). Continuum of co-teaching implementation: Moving from traditional student teaching to co-teaching. Teaching and Teacher Education, p. 370-382. 11. Noltmeyer, A., Palmer, K., James, A. G., Wiechman, S. (2018) School-Wide Positive Behavioral Interventions and Supports (SWPBIS): A synthesis of existing research. International Journal of School & Educational Psychology. Issue 2-3, p. 183-198.

References

1. **Gaydukevich S. E.** Sredovoye podhod v inklyuzivnom obrazovanii // Chetyire chetverti, 2007. – 34 s. [in Russian]. 2. **Inkluyuzivna osvita**. Pidtrymka rozmaitia u klassi: praktichnyi posibnyk. / [Tim Lorman, Dzhoan Deppeler, Devid Kharvil]; per. z angl. – K.: SPD-FO Parashyn I.S., 2010. – 296 s. [in Ukrainian]. 3. **Martynchuk O. V.** (2018) Aktualizatsiia problemy pidhotovky spetsialistiv u halazi spetsialnoi osvity do diialnosti v

312

inklyuzivnomu prostori // Naukovyi chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Seria №19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia:zb.naukovykh prats. S. 74-83. [in Ukrainian]. 4. **Myronova S.P.** (2011) Komandniy pidkhid do psykholoho-pedahohichnoho suprovodu ditei z vadamy psykho-fizichnoho rozvytku u umovakh inklyuzivnoi osvity // Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka № 14 (225), Ch. III, S. 108-112. [in Ukrainian]. 5. **Semago N.Ya.** Inklyuzivnoe obrazovanie: ot metodologicheskoy modeli k praktike // Psihologicheskaya nauka i obrazovanie, #1, 2011 g. – S.51-59. [in Russian]. 6. **Spilne vyladannia v inklyuzivnomu klassi: metod. materialy.** /Ukladach – Sofii N. Z., – K.:TOV «Vydavnychiy dim «Pleidie», 2015. – 70 s. [in Ukrainian]. 7. **Tekhnolohii psykholoho-pedahohichnoho suprovodu ditei z autyzmom v osvintvnomu prostori: navchalno-naochnyi posib.** / Ukl. T. Skrypnyk. – K.: TOV «Vydavnychiy dim «Pleidie», 2015. – 56 s. [in Ukrainian].

Received 12.03.2019

Accepted 12.04.2019

УДК 159.9.072.432/376.37.

DOI 10.32626/2413-2578.2019-14.313-323

O.П. Таран

op.taran@kubg.edu.ua

A.C. Лісайчук

ankoankolisaychuk@gmail.com

**ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ЗАГАЛЬНИМ
НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ**

Відомості про автора: Таран Оксана, кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної психології, колекційної та інклюзивної освіти Київського Університету імені Бориса Грінченка, Україна. У колі наукових інтересів: питання розвитку та формування самосвідомості, психологічної картини світу та особистості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, психологічний супровід батьків дітей з осоbivimi освitiivimi потребами. Е-mail: op.taran@kubg.edu.ua ; Лісайчук Анна, магістр VI курсу спеціальності «Спеціальна освіта» кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Київського Університету імені Бориса Грінченка, Україна. У колі наукових інтересів: особливості розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення, методичні та дидактичні аспекти формування

© Таран О. П., Лісайчук А. С.

313